

Met de blik van financiers

De voordelen van circulaire businessmodellen lijken eindeloos. Toch verloopt de financiering van concrete initiatieven op dit gebied vaak moeizaam. Jammer, want juist financiële instellingen kunnen veel betekenen voor het versnellen van kansrijke productinnovaties.

Circulaire businessmodellen zorgen voor betere beschikbaarheid van grondstoffen en kansen om nieuwe markten aan te boren. Dat levert kansrijke verdienmodellen op. Toch ervaren circulaire ondernemers juist de financiering vaak als een belangrijk obstakel voor het uitrollen van hun innovaties¹. Daarnaast maakt ons onderzoek duidelijk dat fundamentele financiële innovatie nodig is om hierin te voorzien.

Obstakels

Belangrijk knelpunt, met name voor het MKB, is dat vanwege de verschuiving van bezit naar gebruik elk product voor-gefinancierd moet worden. Dat stuit op problemen, want dan mist het bedrijf de directe opbrengst die verkoop zou opleveren. Dat leidt tot een daling van kasstromen op korte termijn, waardoor meer werkkapitaal nodig is. Bovendien gaat het vaak om artikelen met een lagere waarde, zoals textiel of consumptiegoederen, dan bij de huidige leaseconstructies gebruikelijk is. Een lagere onderpandwaarde heeft effect op de zekerheden van een financier. Bijkomend probleem is dat veel initiatieven zich richten op consumenten (B2C) in plaats van op bedrijven (B2B). Het monitoren van de kredietwaardigheid voor vele individuele

consumenten is duurder dan voor bedrijven of overheden. Bovendien ontstaan er andere en langeretermijnrelaties tussen consument en ondernemer. Deze factoren beïnvloeden stuk voor stuk het risico en beïnvloeden de financierbaarheid van de onderneming. Daarnaast spelen andere risico's een rol, zoals marktonzekerheid (is er wel vraag naar dit soort nieuwe constructies?) en juridische kwesties (aansprakelijkheid verandert door verplaatsing van eigendom).

Anders denken

Om de circulaire economie vleugels te geven, moet de financiële wereld de knop omzetten. Hier zijn verschillende mogelijkheden voor. Circulariteit vereist dat gebruikte producten een restwaarde hebben, bijvoorbeeld door ze te repareren of onderdelen te hergebruiken. Hoe gestroomlijnder dit proces is, hoe hoger de restwaarde. Hiervoor is samenwerking in de waarde keten noodzakelijk. Dit stimuleren kan bijvoorbeeld door te financieren onder voorwaarde van samenwerking. Zo kan een financiële partij belangrijke doorbraken forceren en ketens in beweging zetten. Dit is tegelijkertijd een manier om de waarde van het onderpand te verhogen en de onzekerheden te verkleinen.

Een andere mogelijkheid is het benaderen van een circulair netwerk als één entiteit. Op zich logisch want, net zoals in een ecosysteem, is in een circulair netwerk het succes van het individu afhankelijk van het geheel. Neem het voorbeeld van Bundles (zie kader). Zonder samenwerking met de ontwerper van de wasmachine zijn de mogelijkheden voor hersteldiensten en hergebruik beperkt. Of als Miele niet vernieuwt en niet meegaat met de tijd, moet Bundles de flexibiliteit hebben te wisselen van leverancier. Dat geldt natuur-

Wasbeurten verkopen

Bundles verkoopt wasbeurten in plaats van wasmachines. Klanten betalen een bedrag per wasbeurt en een vast bedrag voor het gebruik van een Miele-wasmachine. Bundles is verantwoordelijk voor onderhoud en vervanging van de machines. Via de 'Wash-App', die aan het internet verbonden is, wordt een overzicht gegeven van water-, energie-, en wasmiddelgebruik. Ook geeft de Wash-App tips om gebruik van de machine te optimaliseren, waardoor haar levensduur verlengd wordt. Bij goed gedrag gaat het maandelijkse bedrag omlaag. Op dit thema zijn nog talloze uitbreidingen te bedenken, zoals de wasmachine aanzetten als de zon schijnt, zodat zonnepanelen optimaal benut kunnen worden.

lijk ook voor de leveranciers van de leverancier et cetera. Anderzijds biedt een divers aanbod van herstelwerkzaamheden en hergebruik van onderdelen meer zekerheid op restwaarde van de machines. Kortom: de robuustheid van een circulair netwerk hangt af van de diversiteit en flexibiliteit in het netwerk. Dat heeft vervolgens weer invloed op zekerheden en daarmee op de financierbaarheid ervan. Om alle schakels optimaal te laten functioneren kan het een oplossing zijn om het eigendom van de materialen in het hele netwerk te leggen. Dit vereist wel een heel andere manier van denken. Niet alleen in de financiële sector, want ook alle schakels in het netwerk moeten voor elkaar garant willen staan. Het onderling vertrouwen in combinatie met transparantie dat hiervoor nodig is, zijn we nog niet gewend.

In een circulaire economie ontstaan langeretermijnrelaties tussen financier, ondernemer en klant. Vreemd vermogen

(rentedragende leningen) als financieringsvorm heeft in deze context één belangrijk nadeel: de exponentiële aard van rente. Het verhindert een langetermijnblik. Om circulaire ontwikkeling concurrerend te maken ten opzichte van lineaire, kortere-termijnfinanciering zou men daarom gebruik kunnen maken van enkelvoudige rente (dus geen rente over rente meer). Of anders is eigen vermogen (risicodragend kapitaal en andere vormen van winstdeling) als financieringsvorm geschikter. Een voorbeeld hiervan is 'venture capital' (durfkapitaal). Durfkapitaal wordt geïnvesteerd in een jong bedrijf. Het risico is hoog, maar het potentiële rendement is ook hoog. Doordat het rendement afhangt van het succes van de onderneming zal de investeerder alles doen dat in zijn macht ligt om de onderneming te laten groeien.

Eerste stappen

Het mag duidelijk zijn dat de financiële gemeenschap het roer om moet gooien. De

Rens van Tilburg is directeur van het Sustainable Finance Lab aan de Utrecht University School of Economics; Elisa Achterberg werkt bij het Sustainable Finance Lab en Circle Economy aan een financieel systeem dat beter aansluit op de circulaire economie (<http://sustainablefinancelab.nl>).

eerste voorzichtige stappen zijn inmiddels gezet. Zo verklaarden de drie Nederlandse grootbanken (ABN Amro, ING en Rabobank) onlangs de transitie naar een circulaire economie te zullen ondersteunen. Maar daarmee zijn we er niet. Ingrijpende innovatie is nodig, ook in de financiële sector zelf.

Rens van Tilburg en Elisa Achterberg

¹ Onderzoek van het Sustainable Finance Lab (SFL) van de Universiteit Utrecht, Circle Economy en de partners van Nederland Circulair!